

Sygn. akt XXV C 1289/22

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia, 31 stycznia 2023 r.

Sąd Okręgowy w Warszawie XXV Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący:	Sędzia Ewa Jończyk
Protokolant:	Weronika Osińska

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 16 stycznia 2023 r. w Warszawie

sprawy z powództwa M. K.

przeciwko P. W.

o zapłatę

I. oddała powództwo w całości;

II. znosi wzajemnie między stronami koszty postępowania.

Sygn. akt **XXV C 1289/22**

UZASADNIENIE

Pozwem z 20 marca 2017 r. (data prezentaty) M. K. skierowanym przeciwko P. W. wniósł o zasądzenie kwoty 3.000.000 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 15 marca 2017 r. do dnia zapłaty oraz zasądzenie od pozwanego zwrotu kosztów postępowania, w tym zastępstwa procesowego w wysokości co najmniej czterokrotności stawki minimalnej wynikającej z norm prawem przewidzianych.

W uzasadnieniu powództwa wskazano, że strony zawarły 3 sierpnia 2016 r. warunkową umowę sprzedaży akcji spółki (...) S.A., w której pozwany zobowiązał się sprzedać powodowi (...) akcji imiennych, reprezentujących (...) ogółu akcji w kapitale zakładowym spółki oraz (...) ogółu głosów na Walnym Zgromadzeniu Spółki. Powód zapłacił pozwanemu za akacje kwotę (...) zł, które zostały zdeponowane u podmiotu trzeciego na czas do spełnienia się warunku zawieszającego zawartego w umowie. Na podstawie pkt 7.4 tej umowy, pozwany zobowiązał się wobec powoda, że w okresie pomiędzy zawarciem umowy a momentem przeniesienia akcji na rzecz powoda, pozwany nie dokona rozporządzenia akcjami ani ich obciążenia. W dniu 13 lutego 2017 r. przed spełnieniem się warunków zawieszających umowy, pozwany dokonał sprzedaży wszystkich akcji objętych umową, na rzecz siedmiu innych podmiotów. Pozwany w dniu 14 lutego 2017 r. wystąpił do depozytariusza akcji z zawiadomieniem o sprzedaży akcji na rzecz innych podmiotów, z żądaniem wydania dokumentów akcji z depozytu. Jednocześnie pozwany zatrzymał zapłaconą przez powoda cenę w kwocie (...)zł. W tej sytuacji powód wystosował do pozwanego oświadczenie o odstąpieniu od umowy sprzedaży wraz z wezwaniem do zapłaty. Powód jako podstawę odstąpienia od umowy wskazał w pozwie: art. 492⁽¹⁾ k.c., art. 493 § 2 k.c. oraz art. 560 § 1 k.c. w zw. z art. 555 k.c. Według powoda roszczenie jest uzasadnione również na podstawie art. 575 k.c. w zw. z art. 555 k.c. (pozew – k. 4-25).

W odpowiedzi na pozew P. W. wnosił o oddalenie powództwa w całości oraz zasądzenie od powoda na swoją rzecz zwrotu kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego w wysokości nie mniejszej niż czterokrotność stawki minimalnej przewidzianej przepisami prawa.

Pozwany w odpowiedzi na pozew powołał się na szereg innych umów zawartych przez podmioty powiązane z powodem i pozwanym, które podważają zasadność powództwa ze względów słusznościowych, zarzucając pozwanemu nadużycie prawa podmiotowego oraz działanie w sposób sprzeczny z zasadami współzycia społecznego. Pozwany podniósł m.in., że umowa sprzedaży akcji z 20 maja 2016 r. (zawarta pomiędzy (...) [udziałowcem spółki (...)] oraz (...) Limited z siedzibą w L. – powiązanej z B. F., który wprowadził do procesu negocjacji powoda) oraz warunkowa umowa sprzedaży akcji (...) z 3 sierpnia 2016 r. były ze sobą ściśle powiązane i stanowiły jedną transakcję podzieloną na dwie umowy ((...) zarządzało funduszami inwestycyjnymi a (...) sprzedawał certyfikaty emitowane przez fundusze zarządzane przez (...)), zmierzającą do realizacji wspólnego celu przez grupę powiązanych ze sobą osób, w skład której wchodził powód i pozwany. Kiedy powód ujawnił we wrześniu 2016 r. zamiar braku zapłaty części ceny za nabyte akcje (...) (na podstawie umowy sprzedaży z 20 maja 2016 r.), doszło do konfliktu w ramach grupy osób, a warunkowa umowa sprzedaży nie miała już uzasadnienia gospodarczego, odpadła causa dla jej zawarcia. Warunkowa umowa sprzedaży, jako czynność zawarta przy braku causa, jest czynnością nieważną w świetle art. 58 § 2 k.c.

Nadto w sytuacji w której powód dokonał zapłaty za nabyte akcje środkami, które były obciążone roszczeniami (...), warunkowa umowa sprzedaży była nieważna z uwagi na art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 95 ust. 5 ustawy o obrocie instrumentami finansowymi. Zapłata środkami pochodzącymi de facto od pozwanego jako pełnomocnika (...), za nabycie akcji (...) zbywanymi przez pozwanego, rzutuje na ważność warunkowej umowy sprzedaży zawartej wbrew art. 58 § 2 k.c. oraz 535 § 1 w zw. z art. 353⁽¹⁾ i art. 58 § 1 k.c. Pozwany jako sprzedawca w istocie nie otrzymał świadczenia ekwiwalentnego w postaci zapłaty ceny ze środków kupującego.

W sytuacji gdy warunkowa umowa sprzedaży była czynnością nieważną z mocy prawa, powodowi nie przysługiwało uprawnienie do złożenia oświadczenia o odstąpieniu od umowy. Roszczenie powoda pozbawione jest podstaw faktycznych i prawnych. Z uwagi natomiast na art. 411 pkt 2 k.c., przekazanie pozwanemu kwoty (...)zł przez powoda czyniło zadość zasadom współzycia społecznego. Powód nie może żądać zwrotu świadczenia nienależnego.

Pozwany podnosił, że w sytuacji gdy powód zachował się nielojalnie wobec pozwanego przy transakcjach umowy sprzedaży, skutkiem czego (...) poniosło szkodę w wysokości (...) zł; podwyższenia kapitału zakładowego w (...), na skutek czego (...) poniosło szkodę w wysokości (...)zł oraz doprowadził do pozbawienia (...) wynagrodzenia w wysokości (...) zł, żądanie zwrotu kwoty (...) zł stanowi nadużycie praw podmiotowych przez powoda i nie podlega ochronie zgodnie z art. 5 k.c.

Pozwany podważył także skuteczność oświadczenia powoda o odstąpieniu od warunkowej umowy sprzedaży. Oświadczenie nie jest bowiem uzasadnione ani postanowieniami art. 492¹ k.c., art. 493 § 1 k.c., art. 493 § 2 k.c. oraz art. 560 § 1 w zw. z art. 555 k.c., ani przepisami art. 491 § 1 k.c. i art. 575 w zw. z art. 555 k.c. (k. 412-419)

(odpowiedź na pozew – k. 380-422).

W replice na odpowiedź na pozew (k. 708-721), powód podtrzymał dotychczasowe stanowisko, wnosząc dodatkowo o zasądzenie od pozwanego na swoją rzecz zwrotu kosztów postępowania zabezpieczającego w kwocie 21.881,44 zł (k. 725).

Powód potwierdził, że sprawa powiązana jest ze sporem powstałym na tle transakcji zakupu akcji w spółce W (...) S.A., która prowadzi aktualnie działalność pod firmą (...) S.A. Obie transakcje tj. zakup akcji (...) i oraz zakup akcji (...) miały łącznie doprowadzić do przejęcia pełnej kontroli (zarówno w zakresie zarządzania funduszami jak i dystrybucji jednostek uczestnictwa) nad czterema funduszami inwestycyjnymi: (...), (...), (...) oraz (...).

Ponieważ sprzedaż 100% akcji (...) wymagała uzyskania akceptacji Komisji Nadzoru Finansowego na podstawie art. 106 ust. 1 ustawy o obrocie instrumentami finansowymi, ale możliwość świadczenia usług zarządzania portfelami funduszy inwestycyjnych, nie jest zarezerwowana wyłącznie dla domów maklerskich, strony postanowiły, że przedsiębiorstwo odpowiedzialne za zarządzanie portfelami funduszy zostanie przed transakcją wydzielone do odrębnej spółki, tj. (...), po to aby w pewnej części transakcję można było przeprowadzić bez konieczności oczekiwania na uzyskanie zezwolenia Komisji Nadzoru Finansowego (k. 711v-712).

Powód zakwestionował w pozostałym zakresie twierdzenia i zarzuty podnoszone w odpowiedzi na pozew, szczegółowo odnosząc się do nich oraz przedstawiając własny punkt widzenia (k. 716v-719). Powód podniósł ponadto, że ewentualne roszczenia podnoszone przez spółki wskazywane przez pozwanego powinny zostać rozwiązane w odrębnych postępowaniach sądowych przeciwko stronom wskazywanych stosunków prawnych. Majątek powoda nie jest tożsamy z majątkiem osób i podmiotów, w działaniach których pozwany upatruje przyczyn szkody własnej lub powiązanych z nim podmiotów. Formułowane przez pozwanego zarzuty wobec powoda na zasadzie słuszności i zasad współżycia społecznego, związane z sytuacją majątkową ww. podmiotów trzecich i ich roszczeniami są bezzasadne.

W replice na odpowiedź na pozew, powód przedstawił dodatkowe podstawy faktyczne powództwa. W ocenie powoda odstąpienie od warunkowej umowy sprzedaży, było skuteczne także na podstawie art. 492 zd. 2 k.c., jest dopuszczalne gdy wykonanie zobowiązania przez jedną ze stron po terminie nie ma dla drugiej znaczenia ze względu na właściwości zobowiązania, zamierzony cel umowy wiadomy stronie będącej w zwłoce (k. 719v). Kolejną podstawą faktyczną dochodzonych roszczeń jest art. 410 § 2 k.c. w zw. z art. 405 k.c. (k. 720). Niezależnie od skuteczności odstąpienia od warunkowej umowy sprzedaży, wobec sprzedaży akcji na rzecz podmiotów trzecich, pozwany nie dysponuje akcjami, cel świadczenia powoda w postaci zaliczkowej zapłaty ceny za akcje, nie został osiągnięty. W przypadku natomiast stwierdzenia nieważności umowy podstawa prawa świadczenia odpadła. Dochodzone roszczenia według powoda mogą także znajdować potwierdzenie w art. 471 k.c. Pozwany nie wykonał szeregu zobowiązań wobec powoda, wyrządzając powodowi szkodę. Powód zapłacił pozwanemu za akcję kwotę 3.000.000 zł nie otrzymując umówionego ekwiwalentu w postaci akcji. Powód nie może otrzymać tego ekwiwalentu gdyż pozwany nie wykonał zobowiązania do nierozporządzenia akcjami.

Pozwany w piśmie procesowym z 15 czerwca 2018 r. (k. 978-988) ustosunkował się do stanowiska powoda zawartego w replice na odpowiedź na pozew. Pozwany poszerzył zarzut nadużycia praw podmiotowych (5 k.c.), wskazując, że nie sposób dopuścić do sytuacji w której z jednej strony świadek koronny (powód) zeznaje na temat pochodzenia środków za akcje od pozwanego, a z drugiej w sprawie cywilnej powołuje się na zapłatę własnymi środkami.

Pismem procesowym z 19 lutego 2020 r. (k. 1093-1096), powód rozszerzył podstawę faktyczną powództwa o zapłatę, wskazując, że odstąpienie od warunkowej umowy sprzedaży, na podstawie oświadczenia z dnia 6 marca 2017 r. należy uznać za skutecznie dokonane także w oparciu o pkt 2.7 tej umowy, wobec nieziszczenia się warunków zawieszających w terminie 30 miesięcy od podpisania. Żądanie pozwu jest także uzasadnione zdaniem powoda na podstawie pkt 9.3 umowy.

Pozwany w odpowiedzi na powyższe pismo procesowe podtrzymał dotychczasowe stanowisko wnosząc o oddalenie powództwa w całości (pismo procesowe z 27 marca 2020 r. – k. 1111-1119 akt).

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

W dniu 20 maja 2016 r. pomiędzy (...) Limited z siedzibą w N. reprezentowanym przez (...) S.A. (sprzedający) a (...) Limited z siedzibą w L. reprezentowanym przez (...) S.A. (kupujący) została zawarta umowa sprzedaży akcji za pośrednictwem domu maklerskiego (dalej także jako Umowa Sprzedaży). Przedmiotem umowy była sprzedaż (...) akcji (100% akcji) serii (...) o numerach od (...) do (...) spółki W (...) S.A. w W.” należących do (...) Limited na rzecz (...) Limited z siedzibą w L. za cenę (...) zł, zmienioną aneksem nr (...) z 6 czerwca 2016 r. na kwotę (...) zł (umowa sprzedaży akcji z 20 maja 2016 r. – k. 423-431, aneks nr (...) z 6 czerwca 2016 r. – k. 432-433).

Pomiędzy P. W. reprezentowanym przez (...) S.A. (sprzedający) a M. K. reprezentowanym przez (...) S.A. (kupujący) została zawarta w dniu 3 sierpnia 2016 r. warunkowa umowa sprzedaży akcji za pośrednictwem domu maklerskiego (...) S.A. Przedmiotem umowy został określony jako sprzedaż (...) akcji, stanowiących (...) kapitału zakładowego (...) S.A. w W.” za cenę (...) zł (warunkowa umowa sprzedaży akcji z 3 sierpnia 2016 r. – k. 29-37; odpis z KRS (...) W (...) – k. 51-54v).

W ramach czynności prowadzących do zawarcia umowy, w treści umowy oświadczono że sprzedający dostarczył odcinki zbiorowe akcji do domu maklerskiego (...)S.A., a ten oświadczył, że otrzymał odcinki zbiorowe sprzedawanych akcji (pkt 2.2 – k. 31v).

Według pkt 2.3 umowy (k. 31v), sprzedający sprzedaje akcje, a kupujący te akcje kupuje za cenę sprzedaży od sprzedającego pod warunkiem: a/ uzyskania ostatecznej decyzji Komisji Nadzoru Finansowego o stwierdzeniu braku podstaw do zgłoszenia sprzeciwu, o którym mowa w art. 106h ust. 1 ustawy o obrocie instrumentami finansowymi lub b/ upływu terminu na zgłoszenie przez Komisję Nadzoru Finansowego sprzeciwu, o którym mowa w art. 106h ust. 1 ustawy o obrocie instrumentami finansowymi, potwierdzonego odpowiednim zaświadczeniem.

Zgodnie z pkt 3.2 umowy (k. 32) cena sprzedaży miała zostać przez kupującego zapłacona na rachunek bankowy sprzedającego w terminie do dnia 17 sierpnia 2016 r. bez konieczności wzywania do wykonania umowy i bez konieczności wyznaczania dodatkowego terminu na spełnienie świadczenia.

Przeniesienie własności akcji miało nastąpić bez jakichkolwiek obciążeń na rzecz osób trzecich w stosunku do akcji oraz łącznie ze wszystkimi prawami związanymi z akcjami, włączając w to prawo do otrzymania jakiegokolwiek dywidendy (pkt 2.5 – k. 32).

Przeniesienie własności akcji na kupującego następowало w momencie wydania kupującemu za pośrednictwem domu maklerskiego, działającego w imieniu i na rzecz sprzedającego, odcinków zbiorowych akcji. Dom maklerskim miał wydać kupującemu akcje w terminie 10 dni, na podstawie oświadczenia o spełnieniu się któregośkolwiek z warunków zawieszających (pkt 2.6 – k. 32).

Jeżeli żaden z warunków zawieszających nie ziści się w terminie 30 miesięcy od dnia podpisania umowy, sprzedającemu i kupującemu miało przysługiwać prawo odstąpienia od umowy bez konieczności wezwania do wykonania umowy i bez konieczności wyznaczania dodatkowego terminu na spełnienie świadczenia. Umowne prawo odstąpienia mogło być wykonane w terminie do dnia 31 maja 2018 r. W razie skorzystania przez sprzedającego lub kupującego z prawa odstąpienia, miała zostać uznana za niezawartą, a każda ze stron jest zobowiązana została do zwrótu drugiej stronie to, co jej świadczyła. Cena sprzedaży podlega w takim wypadku zwrotowi na rzecz kupującego w ciągu 4 miesięcy od dnia odstąpienia. Dom maklerski nie pośredniczy w zapłacie ceny i nie ponosi żadnej odpowiedzialności za zapłatę przez kupującego ceny (pkt 2.7 – k. 32).

W razie skorzystania przez sprzedającego z umownego prawa odstąpienia, dom maklerski wyda sprzedającemu akcje na podstawie pisemnego oświadczenia sprzedającego, w treści którego sprzedający oświadczy, iż skorzystał z umownego prawa odstąpienia w związku z bezskutecznym upływem terminu na ziszczenie się warunków zawieszających. W razie skorzystania przez kupującego z umownego prawa odstąpienia, dom maklerski wyda sprzedającemu akcje na podstawie pisemnego oświadczenia kupującego, w treści którego kupujący oświadczył, iż skorzystał z umownego prawa odstąpienia w związku z bezskutecznym upływem terminu na ziszczenie się warunków zawieszających (pkt 2.8 – k. 32).

Sprzedający zobowiązał się wobec kupującego, że w okresie przejściowym nie dokona rozporządzenia akcjami ani nie dokona obciążenia jakichkolwiek akcji (pkt 7.4 – k. 35).

Kupujący uzyskał prawo do wskazania dwóch członków rady nadzorczej spółki, którzy będą pełnili funkcje w radzie nadzorczej w okresie przejściowym (pkt 7.5 – k. 35v) oraz jednego członka zarządu spółki, który będzie pełnił funkcję w zarządzie w okresie przejściowym (pkt 7.6 – k. 35v).

O ile inaczej wyraźnie nie zastrzeżono, w szczególności z zastrzeżeniem pkt 9, odpowiedzialność stron tytułu niewykonania lub nieprawidłowego wykonania umowy opiera się na zasadzie winy. Strona odpowiedzialna ponosi tylko odpowiedzialność za szkodę w granicach rzeczywistej straty poniesionej przez drugą stronę i tylko za normalne następstwa działania lub zaniechania, z którego wynikała szkoda (pkt 8.1 – k. 35v).

Postanowienia art. 556-576 k.c. dotyczące odpowiedzialności sprzedającego za wady prawne akcji zostały zmodyfikowane stosownie do postanowień umowy (pkt 8.2 – k. 35v).

Niewłocznie, lecz nie później niż w ciągu 7 dni roboczych od stwierdzenia naruszenia, kupujący był zobowiązany zawiadomić pisemnie sprzedającego o stwierdzonym naruszeniu i jego charakterze oraz udzielić 30 dniowego terminu na usunięcie przez sprzedającego naruszenia i jego skutków. Udzielenie okresu na usunięcie naruszenia sprzedającego nie jest konieczne, jeżeli usunięcie danego naruszenia nie jest możliwe (pkt 9.2 – k. 36).

Jeżeli naruszenie nie zostanie usunięte w terminie lub jeżeli naruszenia nie można usunąć, sprzedający zobowiązał się, na żądanie kupującego niezwłocznie, lecz nie później niż w terminie 7 dni roboczych od każdorazowego otrzymania żądania kupującego, do zapłaty na rzecz kupującego wszelkich kwot, w tym kar, grzywien, kosztów, opłat, wydatków, nakładów oraz wynagrodzenia, potrzebnych do usunięcia naruszenia i jego skutków, tj. których zapłata umożliwiłaby przywrócenie takiego stanu faktycznego i prawnego, jaki istniałby, gdyby naruszenie nie miało miejsca, a jeżeli naruszenia usunąć się nie da – stanu możliwie najbardziej zbliżonego do tego, jaki istniałby, gdyby naruszenie nie miało miejsca (pkt 9.3 – k. 36).

Odpowiedzialność sprzedającego za naruszenia jest ograniczona do wysokości 100% ceny sprzedaży (pkt 9.5 – k. 36).

W (...) S.A. w W.” (obecnie (...) S.A.”) zarządzał funduszami inwestycyjnymi: (...), (...), (...) oraz (...) (okoliczność bezsporna).

(...) S.A. w W. na podstawie umowy dystrybucyjnej zajmował się dystrybucją certyfikatów inwestycyjnych: (...), (...), (...) oraz (...) (okoliczność bezsporna).

Warunkowa umowa sprzedaży akcji (...) S.A.” z 3 sierpnia 2016 r. oraz umowa sprzedaż akcji z 20 maja 2016 r. W (...) S.A.” (obecnie (...) S.A.”) były ze sobą powiązane. Miały doprowadzić do przejęcia przez docelową grupę nabywców (za pośrednictwem powiązanych podmiotów trzecich i spółek) kontroli zarówno W (...) S.A. (obecnie (...) S.A.”) jak i (...) S.A. w W.. Dzięki temu pełna kontrola nad funduszami: (...), (...), (...) oraz (...) – należałaby do tej samej zgodnie działającej grupy podmiotów (okoliczność bezsporna).

M. K. i P. W., w okresie dokonywania powyższych ustaleń, należeli do powyższej grupy podmiotów, działających ówczesnie we wspólnym interesie (okoliczność bezsporna).

Elementem realizacji zgodnych interesów powyższej grupy (zmierzającej do uzyskania za pośrednictwem podmiotów powiązanych pełnej kontroli nad ww. funduszami inwestycyjnymi), była sprzedaż akcji (...) S.A. Wymagała ona jednak uzyskania akceptacji Komisji Nadzoru Finansowego na podstawie art. 106 ust. 1 ustawy o obrocie instrumentami finansowymi. W związku z tym osobą delegowaną z grupy do formalnego przeprowadzenia transakcji został M. K., który posiadał wymagane kwalifikacje do objęcia udziałów w domu maklerskim (okoliczność bezsporna; częściowo zeznania M. K. w charakterze strony – k. 1136-1137).

W dniu 07 sierpnia 2016 r. z rachunku bankowego M. K. dokonano na rachunek bankowy P. W. przelewu kwoty (...)zł. W tytule przelewu wskazano: „zapłata ceny za akcje zgodnie z warunkową umową sprzedaży akcji spółki (...) S.A. z dnia 03 sierpnia 2016” (wydruk potwierdzenia zapłaty ceny za akcje – k. 38).

Środki pieniężne w kwocie (...) zł nie pochodziły z majątku M. K.. Zostały zorganizowane przez P. W., który pozyskał je od podmiotów trzecich. P. W. przekazał M. K. środki na nabycie akcji (...) S.A. (częściowo zeznania M. K. w charakterze strony – k. 1136-1137; częściowo postanowienie prokuratora Prokuratury Okręgowej w Łodzi z 24 czerwca 2019 r., (...) – k. 1127-1134v; częściowo zeznania P. W. w charakterze strony – k. 1137-1138

M. K. pismem z 17 sierpnia 2016 r. zawiadomił Komisję Nadzoru Finansowego o zamiarze bezpośredniego nabycia akcji (...) S.A. w W., w liczbie zapewniającej osiągnięcie 50% ogólnej liczby głosów na walnym zgromadzeniu tj. o zamiarze bezpośredniego nabycia (...) nieuprzywilejowanych, imiennych akcji (...) i głosów na walnym zgromadzeniu (zawiadomienie z 17 sierpnia 2016 r. o zamiarze bezpośredniego nabycia akcji – k. 39-47).

Pismem z 22 grudnia 2016 r. M. K. wskazał P. W. osoby delegowane na okres przejściowy do rady nadzorczej oraz zarządu (...) S.A. w W. (pismo z 22 grudnia 2016 r. – k. 48-50v).

Na tle wykonania umowy sprzedaży akcji z 20 maja 2016 r. W (...) S.A.” (aktualnie (...) S.A.”), już po zawarciu przez strony warunkowej umowy sprzedaży akcji (...) S.A. w W., doszło pomiędzy członkami grupy do rozłamu. Członkowie grupy, działający dotychczas wspólnie i w porozumieniu, w celu przejęcia pełnej kontroli nad ww. funduszami inwestycyjnymi, nie mogli dojść do porozumienia i formalnego sfinalizowania transakcji (okoliczność bezsporna; zeznania M. K. w charakterze strony – k. 1136-1137; częściowo zeznania P. W. w charakterze strony – k. 1137-1137v).

P. W. na podstawie umów sprzedaży akcji z 13 lutego 2017 r., sprzedał akcje (...) S.A. objęte warunkową umowę sprzedaży z 16 sierpnia 2016 r. na rzecz innych niż M. K. podmiotów. P. W. zawiadomił dzierżyciela akcji (...) S.A. w W.) o przeniesieniu posiadania samoistnego akcji na podmioty trzecie, zobowiązując dzierżyciela do wydania spółce odcinka zbiorowego akcji, obejmującego akcje, w celu anulowania aktualnego odcinka zbiorowego obejmującego akcje oraz wydania kupującym w jego miejsce odcinka lub odcinków zbiorowych akcji, które będą obejmowały jedynie akcje (okoliczność bezsporna; zawiadomienia z 13 lutego 2017 r. o przeniesieniu posiadania samoistnego akcji imiennych – k. 55-61).

Pismami z 17 lutego 2017 r. M. K. poinformował nabywców akcji (...) S.A., iż kupione przez nich akcje były przedmiotem warunkowej umowy sprzedaży akcji z 03 sierpnia 2016 r. pomiędzy P. W. (sprzedającym), a M. K. (kupującym). W związku z powyższym M. K. bezskutecznie wezwał nabywców akcji do złożenia oświadczeń o ich kupnie w dobrej wierze (zawiadomienia z 17 lutego 2017 r. – k. 64-79v wraz z potwierdzeniami nadania i odbioru – k. 80-83v; wydruki wiadomości e-mail – k. 62-63v).

Nabywcy akcji do których P. K. skierował powyższe zawiadomienie, zbyli akcje (...) S.A., na rzecz dalszych podmiotów (wyciągi z księgi akcyjnej z 18 kwietnia 2016 r. – k. 727-731; wyciąg z listy obecności walnego zgromadzenia (...) z 12 lipca 2017 r. – k. 733-733v).

Komisja Nadzoru Finansowego decyzją z 22 lutego 2017 r. umorzyła postępowanie w sprawie zawiadomienia złożonego w dniu 17 sierpnia 2016 r. przez M. K. o zamiarze nabycia akcji (...) S.A. z siedzibą w W. w liczbie powodującej przekroczenie 50% ogólnej liczby głosów na walnym zgromadzeniu i udziału w kapitale zakładowym, w związku z wnioskiem z 20 lutego 2017 r. o umorzenie postępowania (decyzja KNF z 22 lutego 2017 r. – k. 676-677).

W piśmie z 6 marca 2017 r. M. K. złożył P. W. oświadczenie o odstąpieniu w całości od warunkowej umowy sprzedaży akcji z 3 sierpnia 2016 r. ze skutkiem natychmiastowym oraz wezwał pozwanego do zawrotu kwoty (...) zł w terminie 5 dni od otrzymania pisma. Wezwanie zostało wysłane na adresy wskazane w treści warunkowej umowy sprzedaży akcji (pismo z 6 marca 2017 r. – k. 78-79v; potwierdzenie nadania poleconych przesyłek pocztowych – k. 80; zpo z 9 marca 2017 r. – k. 81; wydruk potwierdzenia odbioru z 06 marca 2017 r. – k. 82).

Komunikatem z 26 czerwca 2018 r. Komisja Nadzoru Finansowego poinformowała o cofnięciu w całości zezwolenia na prowadzenie działalności maklerskiej (...) S.A. w likwidacji z siedzibą w W. w związku z zaprzestaniem spełniania warunków, które były podstawą udzielenia zezwolenia (komunikat KNF z 26 czerwca 2018 r. – k. 1020-1020v).

Powyższy stan faktyczny ustalono na podstawie okoliczności bezspornych, przyznanych przez obie strony postępowania, dowodach z dokumentów urzędowych i prywatnych oraz zeznaniach M. K. i P. W. w charakterze strony.

Sąd dał wiarę powołanym wyżej dowodom z dokumentów urzędowych, albowiem zostały one sporządzone przez uprawniony organ, w zakresie ustawowo przyznanych mu prerogatyw, w przepisanej prawem formie. Wartość dowodowa dokumentów prywatnych włączonych do podstaw rozstrzygnięcia nie była kwestionowana przez strony. Zarówno treść jak i autentyczność tych dokumentów nie była podważana. Dokumenty prywatne wraz z okolicznościami bezspornymi, tworzyły w świetle zasad doświadczenia życiowego i logiki, spójny obraz okoliczności faktycznych wystarczających do rozstrzygnięcia sprawy.

Przedmiotem dowodu są fakty istotne dla rozstrzygnięcia sprawy. Istotność ta wynika z przedmiotu postępowania i wiąże się z twierdzeniami faktycznymi stron. Powoływane fakty powinny mieć znaczenie prawne. Istotność faktu jest oceniana przez sąd z punktu widzenia prawa materialnego. O tym, jakie okoliczności – jako istotne (art. 227, art. 316 § 1 k.p.c.) – wymagają wyjaśnienia, decydują przepisy prawa materialnego, które powinny być zastosowane w rozpoznawanej sprawie (z uzasadnienia orzeczenia SN z 30.08.1990 r., IV CR 236/90, OSNCP 1991/10–12, poz. 125; a także wyrok SN z 27.01.2011 r., I CSK 237/10, Lex, oraz postanowienie SN z 10.02.2012 r., II CSK 357/11, Lex). W związku z powyższym Sąd pominął pozostałe dowody z dokumentów prywatnych, urzędowych, wydruków, wnioskowanych zeznań świadków oraz wniosków dowodowych w trybie art. 248 § 1 k.p.c. Okoliczności przytaczane na uzasadnienie ich przeprowadzenia, były bowiem irrelevantne z punktu widzenia podstaw materialnoprawnych orzeczenia.

Sąd dał wiarę zeznaniom powoda M. K. (protokół z rozprawy – k. 1139 akt), adnotacje w protokole pisemnym – k. 1136 v. – 1137 akt) i zeznaniom pozwanego P. W. (protokół z rozprawy – k. 1139 akt; adnotacje w protokole pisemnym – k. 1137 akt) Sąd dał wiarę w zakresie, w jakim korespondowały one ze sobą oraz dowodami z dokumentów. Jako wiarygodne zostały ocenione zeznania stron, w których zarówno powód, jak i pozwany podawał okoliczności, w jakich doszło do zawarcia przedwstępnej umowy sprzedaży akcji, jak również braku zapłaty ceny za akcje ze środków nie pochodzących z majątku powoda i pozwanego, a „zorganizowanych” kosztem powiązanych kapitałowo podmiotów. Szczegółowe kwestie zakresu odmowy obdarzenia zeznań powoda atrybutem wiary zostaną dodatkowo przedstawione w dalszej części uzasadnienia.

Sąd zważył, co następuje:

Powództwo podlegało w całości oddaleniu, gdyż warunkowa umowa sprzedaży akcji z 3 sierpnia 2016 r. (dalej także jako Umowa) jako zmierzająca do obejścia prawa, jest bezwzględnie nieważna. Ewentualnie przedmiotową Umowę należy uznać za nieważną z uwagi na naruszenie zasad współżycia społecznego, zmierzającą do osiągnięcia celu niegodziwego.

Jednocześnie brak jest podstaw do zasądzenia na rzecz powoda żądanej kwoty w oparciu o alternatywną podstawę faktyczną powództwa – przepisy o bezpodstawnym wzbogaceniu i świadczeniu nienależnym. Środki pieniężne które przełał powód tytułem jej wykonania, nie pochodziły bowiem z jego majątku. Zostały przekazane powodowi przez pozwanego, w celu zrealizowania przedsięwzięcia zmierzającego do obejścia przepisów prawa. Nie można było z tych względów przyjąć aby powód został zubożony o świadczenie pieniężne opiewające na kwotę 3.000.000 zł.

Zgodnie z art. 58 § 1 k.c. czynność prawna sprzeczna z ustawą albo mająca na celu obejście ustawy jest nieważna, chyba że właściwy przepis przewiduje inny skutek, w szczególności ten, iż na miejsce nieważnych postanowień czynności prawnej wchodzi odpowiednio przepisy ustawy.

Czynności mające na celu obejście ustawy (in fraudem legis) zawierają pozór zgodności z ustawą. Ich treść nie zawiera elementów wprost sprzecznych z ustawą, ale skutki, które wywołują i które objęte są zamiarem stron, naruszają zakazy lub nakazy ustawowe (zob. m.in. wyrok SN z 23.02.2006 r., II CSK 101/05, Legalis; wyrok SN z 11.1.2006 r., II UK 51/05, Legalis). Zgodzić się należy ze stanowiskiem Sądu Najwyższego wyrażonym w wyroku z 25.11.2004

r., I PK 42/04 (Legalis), zgodnie z którym to nie formalne ukształtowanie czynności prawnej, ale jej znaczenie materialnoprawne przejawiające się w wywołaniu skutku sprzecznego z ustawą jest przez nią zakazane. Cel czynności prawnej jest ustalany według zamiaru podmiotów dokonujących czynności prawnej. Stanowisko dostrzegające w czynności in fraudem legis jedynie czynności o treści sprzecznnej z ogólnie rozumianymi zakazami wyrażonymi przez normy o charakterze bezwzględny prowadzi do całkowitego zatarcia różnicy pomiędzy czynnościami sprzecznymi z ustawą a czynnościami mającymi na celu obejście ustawy, co byłoby wnioskiem nieuprawnionym zakładającym skrajną nieracjonalność ustawodawcy. Uległby w ten sposób także zatarciu sens innego kryterium delimitującego autonomię stron, jakim jest natura (właściwość) stosunku prawnego, poprzez utożsamienie "natury" zobowiązania i przesłanek oceny czynności in fraudem legis (w obu przypadkach chodziłoby przecież o rekonstrukcję ogólnych podstawowych zasad i wartości tworzących istotę stosunków prawnych, która nie może być naruszona). Nie jest rolą koncepcji zawartej w konstrukcji czynności mających na celu obejście prawa ochrona swoistego "minimum aksjologicznego" znajdującego wyraz w podstawowych zasadach i wartościach rekonstruowanych na podstawie systemu prawa i zasad słuszności, bo temu służą inne instrumenty prawne (choćby konstrukcja czynności sprzecznnej z zasadami współżycia społecznego czy umowy sprzecznnej z naturą zobowiązania) (tak komentarz do art. 58 k.c. T. I red. Pietrzykowski 2020, wyd. 10/Safjan [w] Legalis).

W świetle powyższych analiz uznać należy, że odwołanie się do kategorii celu czynności prawnej jest niezbędnym kryterium oceny, czy doszło do obejścia prawa. To poprzez ustalenie celu czynności, poprzez swoisty zabieg antycypacji konsekwencji związanych in casu z dokonaniem czynności można sensownie ustalić fakt obejścia prawa, a to wymaga uwzględnienia zamiarów i dążeń stron podejmujących określone działanie prawne w kwestii relacji do czynności prawnej pozornej, eksponujący zamiar obejścia ustawy towarzyszący stronom przy zawarciu umowy (ibidem).

W ocenie Sądu cel, który chciały osiągnąć strony zawierając Umowę, zmierzał do obejścia przepisów ustawy z 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi (tj. z dnia 12 września 2016 r., Dz.U. z 2016 r. poz. 1636 – dalej także jako ObrInstrFinU lub ustawa). W świetle zeznań samego powoda strony obejmowały swoją wolą wywołanie skutków, którym mechanizmy ochronne, zawarte w powołanej wyżej ustawie mają przeciwdziałać dla zapewnienia bezpieczeństwa obrotu papierami wartościowymi i innymi instrumentami finansowymi.

Powyzsza ustawa reguluje (art. 1 ust. 1): „[...] zasady, tryb i warunki podejmowania i prowadzenia działalności w zakresie obrotu papierami wartościowymi i innymi instrumentami finansowymi, prawa i obowiązki podmiotów uczestniczących w tym obrocie oraz wykonywanie nadzoru w tym zakresie”.

Instrumentami finansowymi w rozumieniu ustawy są m.in. niebędące papierami wartościowymi tytuły uczestnictwa w instytucjach wspólnego inwestowania, przez które należy rozumieć wyemitowane na podstawie właściwych przepisów prawa polskiego lub obcego papiery wartościowe lub niebędące papierami wartościowymi instrumenty finansowe reprezentujące prawa majątkowe przysługujące uczestnikom instytucji wspólnego inwestowania, w tym w szczególności jednostki uczestnictwa funduszy inwestycyjnych (por. art. 2 ust. 1 pkt 2 lit. [a] w zw. z art. 3 pkt 3 ObrInstrFinU).

Zasady tworzenia i działania funduszy inwestycyjnych oraz zasady prowadzenia działalności przez fundusze zagraniczne i spółki zarządzające określa ustawa o funduszach inwestycyjnych i zarządzaniu alternatywnymi funduszami inwestycyjnymi z dnia 27 maja 2004 r. (tj. z dnia 6 grudnia 2013 r., Dz.U. z 2014 r. poz. 157 – dalej także jako FundInwU).

Fundusz inwestycyjny jest osobą prawną, której wyłącznym przedmiotem działalności jest lokowanie środków pieniężnych zebranych w drodze publicznej, a w przypadkach określonych w ustawie również niepublicznej, proponowania nabycia jednostek uczestnictwa albo certyfikatów inwestycyjnych, w określone w ustawie papiery wartościowe, instrumenty rynku pieniężnego i inne prawa majątkowe (art. 3 ust. 1 FundInwU). Fundusz inwestycyjny prowadzi działalność, ze szczególnym uwzględnieniem interesu uczestników, przestrzegając zasad ograniczania ryzyka inwestycyjnego określonych w ustawie (art. 3 ust. 3 FundInwU). Towarzystwo tworzy fundusz inwestycyjny, zarządza nim i reprezentuje fundusz w stosunkach z osobami trzecimi. Towarzystwo, w drodze umowy zawartej

w formie pisemnej pod rygorem nieważności, może przekazać spółce zarządzającej prowadzącej działalność na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej zarządzanie funduszem inwestycyjnym otwartym i prowadzenie jego spraw (art. 4 ust. 1, 1a FundInwU).

Do wniosku towarzystwa o wydanie zezwolenia na utworzenie funduszu inwestycyjne załącza się m.in. dane osobowe członków zarządu depozytariusza odpowiedzialnych za wykonywanie funkcji depozytariusza przez jego jednostkę organizacyjną wraz z opisem ich kwalifikacji i doświadczeń zawodowych; dane osobowe osób zatrudnionych w towarzystwie lub w podmiotach, o których mowa w art. 46 ust. 1-3a oraz w art. 46b, które mają istotny wpływ na działalność funduszu, w tym w szczególności na decyzje inwestycyjne funduszu; informacje o kwalifikacjach i doświadczeniu zawodowym osób, o których mowa w pkt 6, w szczególności w zakresie lokowania w papiery wartościowe i inne prawa majątkowe stanowiące przedmiot lokat funduszu, oraz informacje z Krajowego Rejestru Karnego (art. 22 ust. 1 FundInwU).

Działalność funduszy inwestycyjnych jest reglamentowana. Komisja Nadzoru Finansowego wydaje zezwolenie na utworzenie funduszu inwestycyjnego. Komisja odmawia wydania zezwolenia jeżeli m.in. osoby, o których mowa w art. 22 ust. 1 pkt 5-7, mogą wykonywać swoje obowiązki z naruszeniem zasad uczciwego obrotu lub w sposób nienależycie zabezpieczający interesy uczestników funduszu (art. 23 ust. 1 i 2 FundInwU).

Towarzystwo prowadzi zapisy na certyfikaty inwestycyjne funduszu, o którym mowa w art. 15 ust. 1a, bezpośrednio lub za pośrednictwem firmy inwestycyjnej (domu maklerskiego), banku krajowego wykonującego działalność, o której mowa w art. 70 ust. 2 ustawy o obrocie instrumentami finansowymi, lub krajowego oddziału instytucji kredytowej, uprawnionych do wykonywania działalności w zakresie oferowania instrumentów finansowych, a na jednostki uczestnictwa - bezpośrednio lub za pośrednictwem firmy inwestycyjnej, banku krajowego wykonującego działalność, o której mowa w art. 70 ust. 2 ustawy o obrocie instrumentami finansowymi, lub krajowego oddziału instytucji kredytowej, uprawnionych do wykonywania działalności w zakresie przyjmowania i przekazywania zleceń nabycia lub zbycia instrumentów finansowych (art. 27 ust. 1 FundInwU).

Towarzystwo może, na podstawie zawartej z innym towarzystwem będącym organem funduszu inwestycyjnego umowy o przejęcie zarządzania funduszem inwestycyjnym, prowadzenia jego spraw oraz reprezentowania funduszu w stosunkach z osobami trzecimi, przejąć zarządzanie tym funduszem (art. 238a ust. 1 FundInwU).

Przejęcie zarządzania wymaga: 1) zgody odpowiednio zgromadzenia uczestników funduszu inwestycyjnego otwartego, zgromadzenia uczestników specjalistycznego funduszu inwestycyjnego otwartego, a w przypadku funduszu inwestycyjnego zamkniętego - zgromadzenia inwestorów, na przejęcie zarządzania przez inne towarzystwo, z wyjątkiem przejęcia zarządzania w trybie i terminie określonych w art. 68 ust. 2 i 3; 2) zezwolenia Komisji, z wyjątkiem przejęcia zarządzania funduszem inwestycyjnym zamkniętym, o którym mowa w art. 15 ust. 1a, oraz przejęcia zarządzania w trybie i terminie określonych w art. 68 ust. 2 i 3; 3) zmiany statutu funduszu w zakresie, o którym mowa w art. 18 ust. 2 pkt 2. (art. 238a ust. 2 FundInwU).

Do wniosku o wydanie zezwolenia, o którym mowa w ust. 2, towarzystwo, które zamierza przejąć zarządzanie funduszem inwestycyjnym, załącza m.in.: 1) dane osobowe osób zatrudnionych w towarzystwie, które będą mieć istotny wpływ na działalność funduszu, w tym w szczególności na decyzje inwestycyjne funduszu, wraz z opisem ich kwalifikacji i doświadczeń zawodowych oraz informacjami z Krajowego Rejestru Karnego; 2) informację o planowanym, w związku z przejęciem zarządzania, powierzeniu innym podmiotom wykonywania czynności na podstawie umowy, o której mowa w art. 45a ust. 1 (art. 238a ust. 3 FundInwU).

Działalność maklerska jest w rozumieniu art. 2 SwobDzGospU działalnością gospodarczą, o usługowym charakterze, wykonywaną w sposób zorganizowany i ciągły, zaś firma inwestycyjna jest przedsiębiorcą wykonującym we własnym imieniu działalność gospodarczą, zgodnie z definicją legalną zawartą w treści art. 4 ust. 1 SwobDzGospU. Działalność maklerska jest działalnością regulowaną. Jej podjęcie i prowadzenie wymaga stałego legitymowania się przez podmiot podejmujący i prowadzący tę działalność odpowiednim zezwoleniem administracyjnym. Należy zwrócić uwagę w tym aspekcie m.in. na art. 82-86 ObrInstrFinU, nakładające na domy maklerskie rygorystyczne wymagania w celu ochrony

interesów klientów, przeciwdziałania praniu brudnych pieniędzy, procedur zgłaszania naruszeń prawa, obsady składu osobowego organów domu maklerskiego oraz jego współników. Podmiot, który zamierza założyć dom maklerski lub nabyć jego udziały musi spełniać bardzo rygorystyczne wymagania oraz działać w warunkach całkowitej przejrzystości, zarówno jeżeli chodzi o skład osobowy i udziałowców, jak i sposób prowadzenia działalności. Z tego względu ustawodawca wprowadził ogólny zakaz podejmowania i prowadzenia działalności maklerskiej przez jakiekolwiek inne podmioty (tj. przez podmioty, które nie dysponują odpowiednim zezwoleniem administracyjnoprawnym). Podjęcie i prowadzenie takiej działalności przez podmiot, który nie dysponuje takim zezwoleniem, jest zagrożone odpowiedzialnością karną z art. 178 ObrInstrFinU. Ratio wprowadzenia takiego rozwiązania jest zapewnienie odpowiedniego poziomu ochrony dla podmiotów korzystających z czynności maklerskich i odpowiedniego poziomu profesjonalizmu podmiotów, które podejmują i prowadzą działalność maklerską (zob. komentarz do art. 69 ObrInstrFinU red. Wierzbowski 2014, wyd. 2/Zapadka [w] Legalis).

Artykuł 95 ust. 5 i 6 ObrIFinU dotyczy wkładów wnoszonych do spółek będących domami maklerskimi. Omawiane przepisy, aczkolwiek różnią się co do szczegółowych rozwiązań, niemniej jednak mają wspólny cel – wyeliminowanie sytuacji, gdy środki pieniężne przeznaczone na założenie domu maklerskiego pochodziłyby z jakiegokolwiek innego źródła niż środki własne jego założyciela. Zapłata za obejmowane albo nabywane akcje domu maklerskiego, które nie są zdematerializowane lub udziały domu maklerskiego, nie może pochodzić z nieudokumentowanych źródeł, pożyczek, kredytów albo być w inny sposób obciążona. W zamierzeniu ustawodawcy ma to stanowić skuteczną zaporę dla założycieli domów maklerskich, którzy nie posiadając środków własnych na zapłatę za obejmowane akcje lub udziały domu maklerskiego, szukaliby alternatywnych źródeł pozyskania kapitału obcego na wyżej wymieniony cel, których "pożyczki i kredyty" nie obejmowałyby swoim zakresem przedmiotowym (np. pozyskiwanie środków pieniężnych z emisji dłużnych papierów wartościowych). W uzasadnieniu do projektu tego przepisu podkreślono, że posiadanie przez założyciela domu maklerskiego własnych środków pieniężnych na opłacenie kapitału zakładowego domu maklerskiego i dorozumiany zakaz uzyskiwania na ten cel środków finansowych z jakichkolwiek zewnętrznych źródeł ma na celu nie tylko ochronę przyszłych klientów takiego domu w razie późniejszego braku posiadania przez założyciela takiego podmiotu środków na spłatę wymagalnych wierzytelności, lecz także uwiarygodnienie jego dobrej, własnej kondycji finansowej. Taki stan rzeczy jest nie tylko pożądanym, ale wręcz koniecznym, biorąc pod uwagę, że podmiot posiadający zezwolenie na prowadzenie działalności maklerskiej jest w istocie podmiotem, któremu można nadać status instytucji zaufania publicznego (zob. komentarz do art. 95 ObrInstrFinU red. Wierzbowski 2014, wyd. 2/Gabrysiak-Zabłocka [w] Legalis).

Zgodnie z treścią przepisu art. 106 ust. 1 ustawy z 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi (tj. z dnia 12 września 2016 r., Dz.U. z 2016 r. poz. 1636): „Podmiot, który zamierza, bezpośrednio lub pośrednio, nabyć albo objąć akcje lub prawa z akcji domu maklerskiego w liczbie zapewniającej osiągnięcie albo przekroczenie odpowiednio 10%, 20%, jednej trzeciej, 50% ogólnej liczby głosów na walnym zgromadzeniu lub udziału w kapitale zakładowym, jest obowiązany każdorazowo zawiadomić Komisję o zamiarze ich nabycia albo objęcia. Podmiot, który zamierza, bezpośrednio lub pośrednio, stać się podmiotem dominującym domu maklerskiego w sposób inny niż przez nabycie albo objęcie akcji lub praw z akcji domu maklerskiego w liczbie zapewniającej większość ogólnej liczby głosów na walnym zgromadzeniu, obowiązany jest każdorazowo zawiadomić o tym zamiarze Komisję”.

Przepis ten statuuje obowiązek odnośnie do zawiadomienia KNF przez podmiot, który zamierza nabyć albo objąć znaczny pakiet akcji lub praw z akcji domu maklerskiego, albo też stać się w inny sposób podmiotem dominującym względem tego domu maklerskiego. Naczelną ideą tej regulacji jest niedopuszczenie do przejęcia kontroli nad danym domem maklerskim i niedopuszczenie do uzyskania znacznych wpływów na jego zarządzanie przez podmioty, które nie dają rękojmi prawidłowego jego funkcjonowania i nie zapewniają stabilności i bezpieczeństwa dla dalszej jego działalności. Nadzór nad zachodzącymi w obrębie danego domu maklerskiego przepływami kapitałowymi jest bezpośrednio związany z regulacjami nadzorczymi związanymi z licencjonowaniem działalności instytucji finansowych i stanowi ich uzupełnienie. Łatwość zmian w składzie osobowym spółki będącej domem maklerskim rodzi bowiem konieczność stworzenia regulacji prawnej gwarantującej to, że wszystkie podmioty, które mogą wywierać znaczący wpływ na funkcjonowanie tej instytucji, zostaną zweryfikowane pod kątem posiadania przez nie przymiotów

zabezpieczających prawidłowe funkcjonowanie domu maklerskiego. Tym sposobem KNF – przynajmniej potencjalnie – chroni dom maklerski przed nieodpowiednimi podmiotami i kapitałami (komentarz do art. 106 ObrInstrFinU red. Wierzbowski 2014, wyd. 2/Gabrysiak-Zabłocka [w] Legalis).

Wyposażenie organu nadzoru we wskazaną kompetencję stanowi odejście od klasycznego w prawie publicznym gospodarczym rozwiązania, zgodnie z którym właściwy organ administracji publicznej wydaje zezwolenie na podjęcie i prowadzenie danej działalności. Zezwolenie administracyjnoprawne jest warunkiem koniecznym dla legalnego podjęcia i prowadzenia danej działalności gospodarczej. A contrario nie można wykonywać tej działalności w obliczu braku zezwolenia (ibidem).

Powyższą wykładnię prawa potwierdza literalna treść art. 106h ObrInstrFinU stanowiącego: „Komisja zgłasza, w drodze decyzji, sprzeciw co do nabycia albo objęcia akcji lub praw z akcji lub co do stania się podmiotem dominującym domu maklerskiego, jeżeli: 1) podmiot składający zawiadomienie nie uzupełnił w wyznaczonym terminie braków w zawiadomieniu lub załączanych do zawiadomienia dokumentach i informacjach; 2) podmiot składający zawiadomienie nie przekazał w terminie dodatkowych informacji lub dokumentów żądanych przez Komisję; 3) uzasadnione jest to potrzebą ostrożnego i stabilnego zarządzania domem maklerskim, z uwagi na możliwy wpływ podmiotu składającego zawiadomienie na dom maklerski lub z uwagi na ocenę sytuacji finansowej podmiotu składającego zawiadomienie (ust. 1). W ramach oceny istnienia przesłanki, o której mowa w ust. 1 pkt 3, Komisja bada, czy podmiot składający zawiadomienie wykazał, że: 1) daje rękojmię wykonywania swoich praw i obowiązków w sposób należyte zabezpieczający interesy domu maklerskiego i klientów domu maklerskiego oraz zapewnia właściwe prowadzenie działalności maklerskiej; 2) osoby, które będą kierować działalnością domu maklerskiego dają rękojmię prowadzenia spraw domu maklerskiego w sposób należyte zabezpieczający interesy domu maklerskiego i klientów domu maklerskiego oraz zapewnią właściwe wykonywanie działalności maklerskiej, a także posiadają odpowiednie doświadczenie zawodowe; 3) jest w dobrej kondycji finansowej, w szczególności w odniesieniu do aktualnego zakresu prowadzonej działalności, jak również wpływu realizacji planów inwestycyjnych na przyszłą sytuację finansową podmiotu składającego zawiadomienie i przyszłą sytuację finansową domu maklerskiego; 4) zapewni przestrzeganie przez dom maklerski wymogów ostrożnościowych wynikających z przepisów prawa, w tym wymogów kapitałowych, kontroli wewnętrznej, zarządzania ryzykiem, a w szczególności, że struktura grupy, której dom maklerski stanie się częścią, umożliwić będzie sprawowanie efektywnego nadzoru oraz skuteczną wymianę informacji pomiędzy właściwymi organami nadzorczymi i ustalenie zakresów właściwości tych organów; 5) środki finansowe związane z nabyciem albo objęciem akcji lub praw z akcji lub podjęciem innych działań zmierzających do stania się podmiotem dominującym, powodujących, że dom maklerski stanie się podmiotem zależnym, nie pochodzą z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz nie mają związku z finansowaniem terroryzmu ani w związku z zamierzonym nabyciem albo objęciem akcji lub praw z akcji lub podjęciem innych działań zmierzających do stania się podmiotem dominującym nie zachodzi zwiększone ryzyko popełnienia przestępstwa, a także wystąpienia innych działań związanych z wprowadzaniem do obrotu środków finansowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł lub finansowaniem terroryzmu (ust. 2)”.

Przepis z art. 106 ust. 2 ObrInstrFinU statuuje także definicję legalną dwóch pojęć, tj. podmiotu pośrednio stającego się podmiotem dominującym domu maklerskiego oraz podmiotu pośrednio nabywającego lub obejmującego akcje lub prawa z akcji domu maklerskiego. Do zbioru desygnatów każdego z tych pojęć należy każdy podmiot dominujący w stosunku do podmiotu, który nabywa albo obejmuje akcje lub prawa z akcji domu maklerskiego bezpośrednio, jak również podmiot, który podejmuje działania powodujące, że stanie się on podmiotem dominującym w stosunku do podmiotu, który jest podmiotem dominującym domu maklerskiego albo posiada akcje lub prawa z akcji domu maklerskiego.

Podmiotem dominującym może być osoba fizyczna, osoba prawna, jak i jednostka organizacyjna wyposażona w podmiotowość prawną. Z występowaniem podmiotu dominującego będziemy mieli do czynienia w szczególności w jednej z czterech sytuacji. Po pierwsze wtedy, gdy jednostka będąca spółką handlową lub przedsiębiorstwem państwowym będzie posiadać bezpośrednio lub pośrednio przez udziały większość ogólnej liczby głosów w organie stanowiącym innej jednostki (zależnej), także na podstawie porozumień z innymi uprawnionymi do głosu,

wykonującymi swe prawa głosu zgodnie z wolą jednostki dominującej. Po drugie wtedy, gdy jednostka będąca spółką handlową lub przedsiębiorstwem państwowym będzie uprawniona do kierowania polityką finansową i operacyjną innej jednostki (zależnej) w sposób samodzielny lub przez wyznaczone przez siebie osoby lub jednostki na podstawie umowy zawartej z innymi uprawnionymi do głosu, posiadającymi, na podstawie statutu lub umowy spółki, łącznie z jednostką dominującą, większość ogólnej liczby głosów w organie stanowiącym. Po trzecie wtedy, gdy jednostka będąca spółką handlową lub przedsiębiorstwem państwowym będzie uprawniona do powoływania i odwoływania większości członków organów zarządzających, nadzorujących lub administrujących innej jednostki (zależnej). Po czwarte wreszcie wtedy, gdy jednostka będąca spółką handlową lub przedsiębiorstwem państwowym będzie udziałowcem jednostki, której członkowie zarządu w poprzednim roku obrotowym, w ciągu bieżącego roku obrotowego i do czasu sporządzenia sprawozdania finansowego za bieżący rok obrotowy, stanowią jednocześnie więcej niż połowę składu zarządu tej jednostki (zależnej) lub osoby, będącej udziałowcem jednostki, której członkowie zarządu w poprzednim roku obrotowym, w ciągu bieżącego roku obrotowego i do czasu sporządzenia sprawozdania finansowego za bieżący rok obrotowy, stanowią jednocześnie więcej niż połowę składu zarządu tej jednostki (zależnej) lub osoby, które zostały powołane do pełnienia tych funkcji w rezultacie wykonywania przez jednostkę dominującą prawa głosu w organach tej jednostki (zależnej) (komentarz do art. 3 ObrInstrFinU red. Wierzbowski 2014, wyd. 2/ Gabrysiak-Zabłocka [w] Legalis).

W świetle powołanych wyżej przepisów uznać należy, że warunkowa umowa sprzedaży akcji z 3 sierpnia 2016 r. jest nieważna w świetle art. 58 § 1 k.c., albowiem niewątpliwie stanowi ona czynność fraudacyjną - zmierza do obejścia przede wszystkim art. 106 ObrInstrFinU oraz art. 95 ust. 6 ObrInstrFinU (pośrednio także innych przepisów tej ustawy).

W świetle ustaleń stanu faktycznego nie ulega wątpliwości, że grupa powiązanych ze sobą osób fizycznych, do której należał M. K. oraz P. W., na podstawie przedmiotowej Umowy, zmierzała do przejęcia kontroli (uzyskania pozycji dominującej) nad (...) S.A. z siedzibą w W.. Równoległe ta sama grupa osób podjęła czynności zmierzające do przejęcia kontroli nad funduszem zarządzającym ww. funduszy inwestycyjnych, których dystrybuowaniem zajmował się (...) S.A. z siedzibą w W.. Umowa ukierunkowana była na obejście nie tylko zakazów wynikających z art. 106 ObrInstrFinU, ale także mechanizmów ochronnych i kontrolnych wynikających z art. 69 i art. 82-86, art. 106h ObrInstrFinU. Cel wskazanych przepisów, reglamentacja działalności maklerskiej oraz działalności funduszy inwestycyjnych, ma przeciwdziałać m.in. sytuacjom w którym mechanizmy kontrolne wynikające z powyższej ustawy, nie będą mogły zadziałać, gdy za formalnie ubiegającymi się o zgodę na nabycie akcji domu maklerskiego, działały podmioty, które w przypadku otwartego ujawnienia, nie mogłyby uzyskać zgody KNF, ze względu m.in. na powiązania osobowe lub kapitałowe np. z klientami domu maklerskiego, w tym funduszy inwestycyjnych.

Godzi się zauważyć, że warunkowa umowa sprzedaży akcji, jeszcze przed uzyskaniem zezwolenia KNF na nabycie akcji przez M. K., umożliwiała dokonanie zmian w organach (...) S.A. z siedzibą w W.. Grupa, w której działały strony niniejszego procesu, na podstawie przedmiotowej umowy, mogłaby wpływać na bieżącą działalność spółki, nawet bez zgody KNF, co z kolei starzało zagrożenie przeprowadzenia czasowych zmian w organach spółki, potrzebnych np. do przeprowadzenia korzystnych dla grupy działań z wykorzystaniem domu maklerskiego. Taki był natomiast nadrzędny cel, którym kierowały się strony zawierając sporną Umowę. Grupa za pośrednictwem osób i podmiotów trzecich, zamierzała przejąć faktyczną kontrolę zarówno nad funduszem inwestycyjnym zarządzającym ww. czterema funduszami inwestycyjnymi, jak również domem maklerskim, który dystrybuował certyfikaty inwestycyjne tych funduszy, a który to podmiot ze względu na reglamentowanie działalności, restrykcyjne wymogi co do składu, wiedzy, umiejętności i ogólnej postawy wspólników i osób wchodzących w skład organów, traktowany jest jako instytucja zaufania publicznego, spełniająca najwyższe i restrykcyjne standardy.

Elementem działania stron, zmierzającym do obejścia przepisów ObrInstrFinU była także przyjęta forma zapłaty przez powoda za akcje. Działanie to zmierzało do obejścia art. 95 ust. 6 ObrInstrFinU. Zdaniem Sądu art. 106 oraz art. 95 ust. 6 ObrInstrFinU, pozostają ze sobą w ścisłym związku funkcjonalnym, zmierzają do realizacji tych samych celów ustawowych. Powód zapłacił za akcje środkami pieniężnymi otrzymanymi od pozwanego, co potwierdza, że podmiotem dominującym, który miał przejąć faktyczną kontrolę nad (...) S.A. był podmiot pośredni – grupa, w

skład której wchodził M. K. i P. W.. Zapłata ceny sprzedaży w umowie przenoszącej własność rzeczy lub praw majątkowych ma stanowić ekwiwalent pieniężny za przenoszone rzeczy lub prawa majątkowe. W niniejszej sprawie takiego ekwiwalentu brak. W połączeniu z bezspornymi twierdzeniami stron, że umowa warunkowa sprzedaży akcji oraz umowa sprzedaży akcji stanowiły element zaplanowanego przez grupę osób działania, zmierzającego do przejęcia faktycznej kontroli zarówno nad ww. domem maklerskim jak i funduszem inwestycyjnym zarządzającym czterema funduszami inwestycyjnymi, Sąd nie znajduje żadnych logicznego wytłumaczenia, wskazującego na inne motywy lub tytuł prawny wyjaśniający przesunięcia majątkowe między P. K. a P. W..

M. K. zeznając w charakterze strony wskazał, że owe przesunięcie majątkowe było pożyczką. Pozwany temu zaprzeczył, zaś powód nie przedstawił żadnego dowodu potwierdzającego, że strony zawarły umowę pożyczki. Tłumaczenia powoda, w tej materii są ponadto sprzeczne z logiką i zasadami doświadczenia życiowego. Po co pozwany miałby pożyczać powodowi pieniądze na kupno akcji, skoro transakcja nie służyła realizacji celu założonego przez powoda, lecz celu uzgodnionego przez całą grupę, do której należał M. K. i P. W.. Ma się to także nijak do zeznań powoda, z treści których wynikało, że środki te zostały rzekomo wytransferowane nielegalnie przez pozwanego za aprobatą całej grupy z funduszy inwestycyjnych zarządzanych przez fundusz, którego akcje zostały sprzedane w ramach umowy z maja 2016 r., powiązanej z warunkową umową sprzedaży z sierpnia 2016 r. Brak zadysponowania przez powoda posiadanymi środkami, a skorzystanie z oferty pozwanego wyłożenia funduszy pochodzących rzekomo z zaliczek wypłaconych przez powiązane kapitałowo Spółki, nie może stanowić podstawy do uznania, że pomiędzy M. K. a P. W. została zawarta umowa pożyczki ujętej w treści art. 720 i n. k.c. Nie doszła ona bowiem do skutku z chwilą przelewu ceny za akcje, nie zostały ustalone warunki jej udzielenia i zwrotu. Niewątpliwym natomiast było to, że w istocie, na co wskazywał powód, celem działania grupy do której należały strony było stworzenie pozoru legalności dla wieloetapowych i wielopodmiotowych przepływów majątkowych mających uwiarygadniać działalność funduszy inwestycyjnych przez KNF. Zeznania te, w świetle zebranego w sprawie materiału dowodowego, należało uznać za wiarygodne.

Podkreślić jednakże należy, że podmiot nabywający akcje domu maklerskiego nie może według art. 95 ust. 6 ObrInstrFinU zapłacić za akcje, środkami pochodzącymi z pożyczki lub nieudokumentowanych źródeł. Nie zmieniałoby to więc faktu, że Umowa nadal zmierzała do obejścia art. 106 w zw. z art. 95 ust. 6 ObrInstrFinU.

Podsumowując dotychczasowe rozważania, w ocenie Sądu nie może ostać się w obrocie prawnym umowa, której strony tak głęboko i rażąco zamierzały do obejścia przepisów prawa i osiągnięcia rezultatów bezpieczeństwa obrotu certyfikatami inwestycyjnymi. Nie ulega wątpliwości, że podstawowym celem wszystkich wymienionych w uzasadnieniu przepisów ObrInstrFinU, jest zapewnienie pewności, bezpieczeństwa, jawności i przejrzystości obrotu papierami wartościowymi i instrumentami finansowymi. Powód sam w złożonych na rozprawie zeznaniach wskazywał, że zamiarem stron zawierających sporną umowę było obejście nie tylko powołanych przepisów, nie była to również działalność gospodarza, ale działalność przestępcza. Abstrahując od tego czy działania stron mogły wypełniać znamiona przestępstwa (nie jest to rolą sądu cywilnego), sam zamysł stron, idea i cel zawarcia obu ww. umów, zmierzała do obejścia przytoczonych uregulowań ustawowych. W tej sytuacji warunkowa umowa sprzedaży akcji musiała zostać uznana za nieważną na podstawie art. 58 § 1 k.c., jako zmierzająca do obejścia wskazanych przepisów ObrInstrFinU.

Dodatkową podstawą przemawiającą za stwierdzeniem nieważności Umowy, znajdującą zastosowanie w przypadku gdyby warunkowa umowa sprzedaży akcji przedmiotowa Umowa nie była nieważna na podstawie art. 58 § 1 k.c., są zasady współzycia społecznego (art. 58 § 2 k.c.).

Przewidziana w art. 58 § 2 k.c. nieważność czynności prawnej sprzecznej z zasadami współzycia społecznego zachodzi od chwili jej dokonania, wobec czego dokonana czynność nie wywołuje skutków prawnych zamierzonych przez strony, wynikających z ustawy czy ustalonych zwyczajów. Przez zasady współzycia społecznego rozumie się na ogół obowiązujące w stosunkach między ludźmi reguły postępowania, które za podstawę mają uzasadnienie aksjologiczne (ocenne), a nie (prawne). Odwołują się one do powszechnie uznawanych w całym społeczeństwie lub w danej grupie społecznej wartości i ocen właściwego, przyzwoitego, rzetelnego, lojalnego czy uczciwego zachowania. Zasady te

obejmują nie tylko reguły moralne, lecz także obyczajowe (por. np. Z. Radwański (w:) System prawa prywatnego, t. 2, 2002, s. 240 i n.; M. Safjan (w:) K. Pietrzykowski, Komentarz, t. I, 2008, s. 327).

Ze względu na to, że nieważność czynności prawnej sprzecznej z zasadami współżycia społecznego występuje ab initio, miarodajny dla ustalenia sankcji nieważności jest stan rzeczy istniejący w chwili dokonywania tej czynności, natomiast okoliczności, które wystąpiły po jej dokonaniu, mogą mieć jedynie znaczenie retrospektywne. Zgodność czynności prawnej z zasadami współżycia społecznego jest zawsze zagadnieniem kontekstu faktycznego, z okoliczności danego wypadku, zasady współżycia społecznego są bowiem pojęciem pozostającym w nierozłącznym związku z konkretnymi okolicznościami faktycznymi. O uznaniu czynności prawnej za sprzeczną z zasadami współżycia społecznego może świadczyć treść tej czynności, jej cel oraz przewidywane skutki. Za oceną nieważności czynności prawnej ze względu na jej sprzeczność z zasadami współżycia społecznego muszą przemawiać szczególne okoliczności. Przy dokonywaniu tej oceny trzeba mieć na uwadze jej podwójny aspekt, z jednej strony wynik tej analizy może powodować pewną nieprzewidywalność funkcjonowania systemu prawnego, z drugiej natomiast prowadzi do rekompensującego ją, sprawiedliwego rezultatu stosowania prawa. Z konieczności zachowania równowagi między tymi elementami wynika postulat stosowania klauzuli generalnej zasad współżycia społecznego w przypadkach wyjątkowych, w którym ma ono mocne uzasadnienie aksjologiczne (wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 29.06.2018 r., V AGa 471/18, Lex).

Umowa przedwstępna sprzedaży akcji naruszała z całą pewnością zasady współżycia społecznego takich jak uczciwość, rzetelność, lojalność, szacunek do klienta. Została zawarta w celu niegodziwym, mogącym prowadzić do naruszenia interesów majątkowych szerokiego kręgu nabywców certyfikatów inwestycyjnych, których dystrybucją zajmował się (...) S.A., którzy mogli zainwestować swoje środki finansowe w nieodpowiednie dla nich instrumenty finansowe.

Wobec nieważności Umowy ze skutkiem ex tunc, roszczenie powoda nie mogły być oceniane na podstawach kontraktowych wskazywanych w pozwie oraz dalszych pismach procesowych. Zastosowanie wskazywanych przez powoda przepisów wymaga istnienia ważnej podstawy kontraktowej, której brak w realiach niniejszej sprawy.

Roszczenie powoda nie znajduje również podstaw w przepisach o bezpodstawnym wzbogaceniu i świadczeniu nienależnym (art. 410 k.c. w zw. z art. 405 k.c.).

Przez świadczenie w rozumieniu art. 410 należy rozumieć każde celowe i świadome przysporzenie na rzecz majątku innej osoby, które z punktu widzenia odbiorcy można przyporządkować jakiemuś zobowiązaniu, choćby w ogóle lub jeszcze nieistniejącemu albo nieważnemu (wyrok SN z 9.8.2016 r., II CSK 760/15, Legalis). Do powstania zobowiązania dochodzi w ten sposób, że wzbogacony uzyskuje bez podstawy prawnej korzyść majątkową w wyniku spełnienia świadczenia przez zubożonego. Brak podstawy prawnej oznacza tu brak *causa* świadczenia (zob. W. Czachórski, Czynności prawne przyczynowe i oderwane w polskim prawie cywilnym, Warszawa 1952; Wolter, Prawo cywilne 1986, s. 289 i n.) lub jej wadliwość. Ze względu na to, że świadczenie nienależne jest szczególnym przejawem bezpodstawnego wzbogacenia, istotnym jest, by w wyniku tego zdarzenia nastąpiło przesunięcie korzyści z majątku zubożonego do majątku wzbogaconego (wyrok SN z 23.11.1998 r., II CKN 58/98, Lex).

Jak wynika z ustalonego stanu faktycznego środki pieniężne przelane z rachunku bankowego powoda na rachunek bankowy pozwanego w kwocie 3.000.000 zł tytułem zapłaty ceny za akcje, nie pochodziły z majątku powoda. Odmiennej okoliczności powód nie wykazał, zaś zeznania powoda w charakterze strony, w treści których twierdził, że pomiędzy stronami została zawarta umowa pożyczki, były niewiarygodne, sprzeczne z zasadami doświadczenia życiowego i logiki. W tej sytuacji, wobec braku wykazania przez powoda stanu zubożenia, powództwo o zapłatę nie może zostać uwzględnione także na podstawie art. 410 k.c. w zw. z art. 405 k.c., podlegało w całości oddaleniu.

Podkreślić dodatkowo należy, że w świetle całokształtu okoliczności sprawy, samo działanie stron w celu przestępczym nie tylko nie uzasadnia obowiązku zwrotu przedmiotowego świadczenia przez pozwanego na podstawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu. Zgodnie z treścią przepisu art. 412 k.c. wobec zawarcia przedwstępnej umowy sprzedaży akcji w celu niegodziwym tj. działania zmierzającego bezpośrednio do pogwałcenia porządku prawnego, z

uwagi na rażąco niemoralne lub społeczne pobudki, zasadnym jest uznanie, że zapłacona cena sprzedaży za akcje winna podlegać przepadkowi.

W tym stanie rzeczy Sąd uznał powództwo za niezasadne i orzekł, jak w pkt I sentencji wyroku.

Rozstrzygnięcie w przedmiocie kosztów procesu uzasadnia treść art. 100 k.p.c. Mając na uwadze zasady słuszności Sąd stanął na stanowisku, że zasądzenie kosztów na rzecz którejkolwiek ze stron byłoby nieuzasadnione. Pokłosem działań obu stron są liczne procesy wytaczane przed Sądem Okręgowym w Warszawie przez nabywców certyfikatów inwestycyjnych (...) S.A. w W. (aktualnie w likwidacji) o zwrot bezpodstawnie pobranych świadczeń, ewentualnie o odszkodowanie. Niniejszy proces w istocie przybliżył mechanizmy działania sprzecznego z przepisami prawa, których elementem miała być przedwstępna umowa sprzedaży akcji. W takiej sytuacji żadna ze stron nie zasługuje na zwrot kosztów procesu, albowiem nie są to koszty celowej obrony praw (zarówno powoda, jak i pozwanego) w rozumieniu przepisu art. 98 k.p.c.